МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали IX науково-практичної конференції
з міжнародною участю

м. Харків, 27 жовтня 2026 року

Харків – 2026

Міністерство охорони здоров'я України
Харківський національний медичний університет

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА РІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали IX науково-практичної конференції з міжнародною участю

м. Харків, 27 жовтня 2026 року

Харків
ХНМУ
2026

УДК 614(477)(082)
Г87

Затверджено вченою радою ХНМУ
Протокол № 10 від 29.10.2026 р.

Редакційна колегія: Наконечна О. А., Нестеренко В. Г., Огнєв В. А., Помогайбо К. Г., Мартиненко Н. М.

Г87 Громадське здоров'я в Україні: проблеми та рішення «Томілінські читання»: матеріали IX науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Харків, 27 жовтня 2026 р. / ред. кол.: О. А. Наконечна, В. Г. Нестеренко, В. А. Огнєв та ін. Харків, 2026. 592 с.

DOI: 10.5281/zenodo.24249730.
URL: https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/38983

УДК 614(477)(082)

© Харківський національний медичний університет, 2026
© О.А. Наконечна, В.Г. Нестеренко, В.А. Огнєв та ін., 2026

Гречаніна Ю.Б., Делевська В.Ю., Гречанін Я.Р.
Сигнальні метаболічні показники при порушеннях нервово-психічного розвитку у дітей в умовах соціального стресу..... **104**

Миронюк І.С., Маркович В.П., Білак-Лук'янчук В.Й., Слабкий Г.О., Кузьо М.В.
Дотримання правил особистої гігієни вимушеними переселенцями в умовах воєнного стану..... **107**

Огнєв В.А., Малета А.В.
Медико-соціальні проблеми віддалених наслідків COVID-19 у дорослого населення..... **109**

Орлова Н.М., Тонковид О.Б.
Сучасні тенденції акушерської та перинатальної допомоги в Україні в умовах демографічних змін..... **114**

Повч З.В., Малишевська Є.М., Осауленко С.В.
Вікові та регіональні особливості розподілу дитячого населення серед внутрішньо переміщених осіб в Україні..... **119**

Іванюшко О. В.
Емоційне навантаження лікаря під час повідомлення поганих новин..... **123**

СЕКЦІЯ 3.
РОЗБУДОВА СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Nesterenko V.G., Pomohaibo K.G.
Psychosocial Factors of Risky Psychoactive Substance Use Among Students..... **128**

Горошков О.В.
Роль профілактичного скринінгу мікронутрієнтних дефіцитів у формуванні стратегій громадського здоров'я в Одеському регіоні..... **131**

Бідучак А.С.
Роль регіональних центрів контролю та профілактики хвороб у розбудові системи громадського здоров'я України..... **136**

Nesterenko V.G., Pomohaibo K.G.
The Influence of Regular and Occasional Alcohol Use on the Initial Social Activity of Students..... **141**

Перчула К.Є., Чернякова А.В.
Технологія психологічного супроводу розвитку оптимізму та життєстійкості працівників гуманітарних організацій у системі громадського здоров'я..... **144**

Nesterenko V.G., Pomohaibo K.G.
Comprehensive Assessment of Students' Quality of Life Based on Patterns of Alcohol, Tobacco, and Narcotic Substance Use..... **147**

Orel O.V., Orel M. O.
Student Mental Health: University-Level Challenges and Solutions..... .**151**

Nesterenko V.G., Pomohaibo K.G., Cherniak M.Ye.
Modern Forms of Nicotine Consumption Among University Students: Medico-Social Characteristics..... **154**

Пушкаренко О.А.
Медико-соціальний аналіз раннього виявлення метаболічно-асоційованої стеатотичної хвороби печінки у дітей та оптимізація скринінгу..... ..**158**

Nesterenko V.G., Pomohaibo K.G.
The Relationship between Smoking Intensity and Students' Subjective Assessment of Quality of Life..... **161**

Bibyk Inessa
Organizational and Economic Barriers and Risks to the Implementation of Expanded Nursing Practice in the Public Health System of Territorial Communities..... **164**

Тріщ В.І., Децик О.З.
Сексуальне здоров'я чоловіків як виклик для громадського здоров'я та готовність керівників закладів охорони здоров'я до його вирішення..... **167**

Nesterenko V.G., Pomohaibo K.G., Cherniak M.Ye.
Anxiety, Depressive Symptoms, and Emotional Burnout among University Students: a Medico-social Profile..... **169**

Mishchenko M.M., Mishchenko S.O., Mishchenko O.M.
Alcohol Misuse in Conflict-affected Populations of Ukraine: Public Health Risks and Prevention Priorities..... **174**

Богданова Н.Г.
Формування здорового способу життя населення як стратегічний напрям громадського здоров'я..... **178**

Огнєв В.А., Бєлєвцов О.І.
Фактори ризику та особливості ранньої реабілітації пацієнтів після травм..... **182**

[1]Mishchenko M.M., [1]Mishchenko S.O., [2]Mishchenko O.M.
[1]Kharkiv National Medical University,
[2]Educational and Research Medical Institute of National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute",
Kharkiv, Ukraine

ALCOHOL MISUSE IN CONFLICT-AFFECTED POPULATIONS OF UKRAINE: PUBLIC HEALTH RISKS AND PREVENTION PRIORITIES

Introduction. Alcohol remains one of the largest preventable contributions to didease? Disability and premature mortality. According to the World Health Organization (WHO), alcohol use caused an estimated 2.6 million deaths and 115.9 million disability-adjusted life years (DALYs) worldwide in 2019; approximately 400 million people aged 15 years and older lived with alcohol use disorders (AUDs), including 209 million with alcohol dependence [1]. The burden is particularly pronounced in the WHO European Region, where alcohol is responsible for about 800,000 deaths annually, approximately one in every eleven deaths, and the prevalence of AUDs exceeds one in eleven adults [2]. Armed conflict can intensify established risk pathways by increasing traumatic exposure, demoralization, displacement, family disruption, unemployment and barriers to timely mental-health and addiction care. For Ukraine, the interaction between prolonged war-related stress and alcohol misuse therefore requires a combined public-health, mental-health and prevention response.

Main Part. Evidence from Ukraine demonstrates that alcohol risk in conflict-affacted groups cannot be reduced to individual behavior alone. A nationwide cross-sectional study conducted among 2,203 internally displaced persons after the earlier phase of the armed conflict in eastern Ukraine showed that exposure to violence, displacement and mental-health problems were important correlates of AUD, while service utilization remained limited [3]. Although these data predate the 2022 full-scale invasion, they remain an important Ukrainian baseline because they demonstrate how

conflict-related social determinants, psychological distress and access to care interact. They should not, however, be presented as the current national prevalence of AUD.

More recent qualitative work provides context-specific evidence from the ongoing war. Bogdanov et al. interviewed 66 participants, including conflict-affected men with alcohol misuse, family members, community health workers and mental-health providers. Participants commonly described alcohol as a form of "self-treatment" for psychological symptoms and demoralization, reinforced by socioeconomic problems, limited supportive environments and cultural normalization of drinking [4]. Such findings do not quantify prevalence but are highly relevant to mechanism: they indicate that alcohol misuse may function as maladaptive coping and that prevention should address both the substance-use behaviour and the underlying distress, social isolation and loss of routine.

Military populations require particular attention. In a 2024 study of 162 Ukrainian military personnel after participation in intense hostilities, coping patterns were associated with risk of developing alcohol addiction; more productive coping strategies were linked to lower risk, whereas maladaptive strategies, including alcohol-oriented coping, were associated with greater vulnerability [5]. The study was not population-representative, but it supports targeted screening and coping-focused interventions in military and veteran services.

Implementation research also shows that effective responses must be embedded in real service systems. A 2026 qualitative study of the CHANGE intervention, which builds on WHO Problem Management Plus and targets alcohol misuse together with psychological distress, identified barriers to scale-up in wartime Ukraine: weak primary-care referral pathways, insufficient policy integration, stigma, normalization of alcohol use, unstable funding and war-related service disruption. Facilitators included established intersectoral partnerships, online adaptation, motivated teams and community engagement [6].

The public-health consequences of alcohol extend beyond AUD itself. WHO links alcohol causally to more than 200 health conditions, including liver disease, cardiovascular disease, cancers, injuries, violence, suicide and infectious diseases [2]. Consequently,

the relevant burden includes mortality, YLLs, YLDs, injury, family and occupational consequences and substantial health-system costs. However, contemporary nationally representative estimates of wartime alcohol-attributable mortality, incidence and DALYs for Ukraine are not currently robust enough to support precise claims. Using global or regional figures as if they were Ukrainian values would be inappropriate. Ukrainian surveillance should therefore prioritize standardized measurement of consumption patterns, hazardous drinking and AUD in civilians, internally displaced persons, military personnel and veterans, linked where possible to service use and health outcomes.

Prevention should combine population-level and targeted strategies. WHO identifies taxation, regulation of availability and marketing, drink-driving measures, health information, screening and brief intervention, and accessible treatment as evidence-based components of alcohol policy [7]. In wartime Ukraine these measures should be complemented by trauma-informed psychological support, routine AUDIT-based screening in primary care and military/veteran services, brief motivational interventions, referral for specialist addiction treatment when indicated, and anti-stigma communication that does not normalize alcohol as an inevitable coping response to war.

Conclusions.

1. Alcohol-related harm is a major global and European cause of mortality and DALYs, while Ukrainian evidence shows that conflict-related distress, displacement and maladaptive coping can reinforce harmful drinking in specific vulnerable groups.

2. Current Ukrainian studies are heterogeneous and often population-specific; therefore, they support risk identification and service planning but do not justify a single national wartime prevalence estimate for AUD.

3. The most defensible prevention model combines evidence-based population alcohol policies with integrated screening, brief intervention, trauma-informed mental-health support and clear referral pathways in primary, military, veteran and community services.

References:

1. World Health Organization. Global status report on alcohol and health and treatment of substance use disorders. Geneva: WHO, 2024. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240096745 (date of access: 30.09.2026).

2. World Health Organization. Regional Office for Europe. Alcohol use: fact sheet. 21 August 2024. URL: https://www.who.int/europe/news-room/fact-sheets/item/alcohol-use (date of access: 30.09.2026).

3. Ramachandran A., Makhashvili N., Javakhishvili J. et al. Alcohol use among conflict-affected persons in Ukraine: risk factors, coping and access to mental health services. European Journal of Public Health. 2019. Vol. 29, No. 6. P. 1141–1146. DOI: https://doi.org/10.1093/eurpub/ckz117.

4. Bogdanov S., Koss K., Hook K. et al. Explanatory models and coping with alcohol misuse among conflict-affected men in Ukraine. SSM – Mental Health. 2025. Vol. 7. 100398. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ssmmh.2025.100398.

5. Prykhodko I., Matsehora Y., Baida M. et al. The risk of developing alcohol addiction – what coping strategies do Ukrainian military personnel use after participating in intense hostilities? European Journal of Clinical and Experimental Medicine. 2024. Vol. 22, No. 3. P. 482–490. DOI: https://doi.org/10.15584/ejcem.2024.3.1.

6. Antia K., Bogdanov S., Biklian O. et al. Stakeholder perspectives on the scalability of a psychological intervention for alcohol misuse and psychological distress in wartime: a qualitative study in Ukraine. PLOS Mental Health. 2026. Vol. 3, No. 7. e0000639. DOI: https://doi.org/10.1371/journal.pmen.0000639.

7. World Health Organization. Regional Office for Europe. Empowering public health advocates to navigate alcohol policy challenges: alcohol policy playbook. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2024. URL: https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2024-5624-45389-76520 (date of access: 30.09.2026).